Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

ELFDE VERGADERING,

gehouden in het gebouw der Tweede Kamer,
op Woensdag 17 Juni 1914, te 11 uur.

Voorzitter de Heer BOS.

Afwezig: de Heeren KETELAAR, DE MEESTER, TROELSTRA, en in den ochtend ook de Heer TER LAAN.

De VOORZITTER stelt weder punt 23, onder *c*, aan de orde. Punt 23, *c*.

De Heer ROODHUYZEN zegt, dat goedkeuring van het leerplan voor hem niet meer is dan eene formeele quaestie. Het zou meer dan dat zijn, als het bijzonder onderwijs er belang bij had een minderwaardig onderwijs te zijn, maar dat belang is niet aanwezig. Voorts is er het sprekende feit, dat ook onder de tegenwoordige regeling het bijzonder onderwijs de concurrentie heeft kunnen volhouden. Moet nu de conclusie zijn, dat men van goedkeuring van het leerplan niet meer zal spreken? Neen, want men moet gewapend zijn tegen scholen, die eigenlijk geen scholen zijn. Deze quaestie kan echter vergemakkelijkt worden door de instelling van een centraal college op onderwijsgebied, waaraan de moeilijkheden worden onderworpen.

Het gevaar van plagerijen en vexatie, indien men goedkeuring der leerplannen door den schoolopziener zou eischen, acht spreker niet geheel afwezig. Tot het schooltoezicht toch is ieder benoembaar, en er zijn er, die dat ambt als een doorgangshuis beschouwen. Daarom voelt spreker voor het denkbeeld van den Heer VAN WIJNBERGEN om den bewijslast niet op de schoolbesturen te leggen. Z. i. zouden deze een leerplan moeten overleggen, en daarmede in de hand kan de schoolopziener in een met redenen omkleed betoog bij het centraal college aanvoeren, dat het in een bepaald geval niet betreft eene bonafide school.

Nu zegt de Heer TER LAAN wel, dat het niet hindert, als de leerplannen vaag geformuleerd zijn, daar alles toch afhangt van de boekenlijst, maar dan herinnert spreker er aan, dat

Huygens ING, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17
Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)
http://resources.huygens.knaw.nl/grondwetscommissies/onderzoeksgids/
Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

voor de gymnasia een *algemeen* leerplan bestaat, terwijl toch langs verschillende wegen, wat de boeken betreft, hetzelfde einddoel wordt bereikt. Een leerboek is een instrument voor den onderwijzer, evenals een hamer voor den timmerman; niet iedr kan met hetzelfde boek werken, en daarom moet in dit opzicht vrijheid behouden blijven. Spreker betreurt het, dat hier gezegd is, dat dit punt van het hoogste gewicht is ten opzichte van de vraag, of men tot eenheid zal komen, en herhaalt daarom zijne meening, n.l. dat die goedkeuring voor hem slechts is eene formeele quaestie.

De Heer TYDEMAN herinnert er aan, dat gisteren de Heer VAN WIJNBERGEN beweerde, dat het groote belang, dat in de goedkeuring van het leerplan is gelegen, niet is aangetoond. Spreker stelt daartegenover, dat het hem steeds verbaasd heeft, dat er zooveel tegenstand tegen de goedkeuring van het leerplan rijst en is gerezen, alsof die eisch iets exorbitants zou zijn. Zoowel voor het openbaar als voor het bijzonder onderwijs acht spreker eene regeling van het schoolwezen zonder goedgekeurd leerplan iets ondenkbaars; en naar mate de bijzondere school meer en meer wordt bekostigd uit de openbare kassen, zooveel te meer klemt ook die eisch. In het leerplan moet liggen het vaste kader van de school...

De Heer ROODHUYZEN: Dit zit er niet altijd in, getuigen de leerplannen van Bleiswijk en Rotterdam, die de Heer VAN DER MOLEN gisteren voorlas.

De Heer TYDEMAN, vervolgend, zegt, dat al te summiere leerplannen niet deugen. De kern van een leerplan ligt reeds in art. 2 der wet. Vanwaar die tegenstand van Rechts tegen goedkeuring? Spreker gelooft, dat hij voortspruit uit de ongemotiveerde vrees, dat men de leerplannen zal laten indringen in de *wijze*, waarop men onderwijs wil geven; zoo zou bijv. het voorschrijven van de boeken te ver gaan.

Van de bewering van den Heer VAN WIJNBERGEN, dat het schooltoezicht herhaaldelijk plaagziek optreedt, heeft spreker nooit iets gehoord; maar bovendien, men kan ook met onverstandige schoolbesturen te doen hebben. Wil men waarborgen, dan zou spreker geen bezwaar hebben tegen een recht van beroep op een centraal college, indien de schoolopziener de goedkeuring onthield. Maar eene algemeene regeling van ons schoolwezen zonder goedkeuring van een leerplan acht spreker niet mogelijk; men kan evenwel die goedkeuring beperken door omschrijving van den omvang van het leer-

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

plan, waarin ook het voortschrijdend karakter van het onderwijs kan worden opgenomen. Naar sprekers gevoelen is bovendien de lesrooster een belangrijk onderdeel van het leerplan.

De Heer NOLENS, die gisteren niet aanwezig kon zijn, vraagt, of het reeds vast staat, wat men onder „leerplan" verstaat?

De VOORZITTER zegt, dat hij het aldus omschreef: de omvang van de leerstof, en de verdeeling daarvan over de verschillende leerjaren. De meeste sprekers hebben deze definitie als leidraad genomen.

De Heer NOLENS merkt op, dat men er tegenwoordig in den regel *ook* onder verstaat de boeken; hij zou daarom aan een ander woord de voorkeur geven.

De VOORZITTER zegt naar aanleiding van de rede van den Heer TYDEMAN, dat men deze quaestie niet uitsluitend moet bekijken in verband met waarborgen, door het bijzonder onderwijs te stellen, maar meer van uit het oogpunt van de gewenschte goede schoolregeling in het algemeen; voor het openbaar onderwijs is deze quaestie van even groot gewicht.

Spreker herinnert er aan, dat bij de amendementen van 1905 ook voorop gesteld werd, dat de gemeentelijke scholen geen subsidie zouden mogen ontvangen als van haar leerplan aanmerkelijk werd afgeweken, zoodat het onderwijs niet meer een voldoend voortschrijdend karakter zou hebben, Derhalve is de opmerking van den Heer VAN DER MOLEN over sommige slechte leerplannen niet van zooveel gewicht. Men moet ook wel bedenken, dat als de regeling, die de Commissie thans bezig is te maken, doorgaat, in sommige deelen van het land nagenoeg uitsluitend bijzonder onderwijs zal worden gegeven en dan de inrichting behoorlijke waarborgen van deugdelijkheid niet kan missen evenmin als het openbare.

Spreker erkent met den Heer TYDEMAN de waarde van een goedgekeurd leerplan, vooral omdat dit ook voor den onderwijzer van veel beteekenis is. Het gros van de onderwijzers moet gehouden worden aan een af te werken leerplan, en dit behoort dus goed ingericht en omschreven te zijn. Men moet wel zorgen voor eene niet al te groote centraliseering en uniformiteit, maar het te bereiken peil moet tot zekere hoogte in de wet worden gewaarborgd.

In de discussies van heden en gisteren vindt spreker dan

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

ook weinig verschil van meening. Dat er een kader zal moeten zijn heeft niemand ontkent; ook de Heer VAN DER MOLEN niet, toen hij uiteenzette, waarom de Rotterdamsche leerplannen niet veel inhouden. Terecht zei de Heer TER LAAN, dat dan verwezen wordt naar de boeken.

Wel zou spreker willen afzien van elken invloed der Regeering op de boeken; men zou daarmede toch geen grooteren waarborg verkrijgen. Doch als waarborg moet worden voorgeschreven, dat in de verplichte leervakken eene vastgestelde leerstof zal worden onderwezen. Dan krijgt men vanzelf het regelmatig voortschrijdende karakter van het onderwijs. Men kan dit opnemen zonder de methode van onderwijs voor te schrijven. In dezen zin voelt spreker dus veel voor goedkeuring der leerplannen, waarbij niet naar de boeken verwezen wordt.

Wat nu betreft de plagerijen, zoo heeft men inderdaad wel eens last gehad van sommige schoolopzieners ook bij het openbaar onderwijs. Als daarom de beschrijving van den omvang en de verdeeling van de leerstof aan den schoolopziener wordt aangeboden en zijne goedkeuring wordt niet verkregen, dan zou men beroep kunnen openstellen op een centraal college.

De Heer VAN WIJNBERGEN vraagt, of dit een adviseerend college zal zijn, zoodat de Minister ten slotte verantwoordelijk is voor de beslissing.

De VOORZITTER zou er geen bezwaar tegen hebben, dat het eene beslissende uitspraak deed, en dus een rechtsprekend college zou zijn. Zulk een college, dit leert de ervaring, wordt nooit een politiek college.

Ten slotte zegt spreker nog, dat in deze quaestie van het leerplan de moeilijkheden ook kunnen komen van de zijde van schoolopzieners en wethouders die meer gevoelen voor het bijzonder dan voor het openbaar onderwijs, en daarom moet men alleen vragen, wat het onderwijsbelang eischt.

De Heer DE BEAUFORT kent in deze materie aan het praeventieve toezicht minder waarde toe dan aan het repressieve toezicht, m. a. w. aan de voorafgaande goedkeuring van het leerplan hecht hij niet zoo bijzonder, tenzij er voortdurend toezicht is op de richtige nakoming. Toch acht spreker het goed, dat als de Staat nu alles zal gaan betalen, er vooraf eenig toezicht zij, hetgeen zou kunnen gevonden worden door een ruim schema van het leerplan op te stellen. Wat de boe-

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

ken betreft, is spreker het in beginsel eens met den VOORZITTER om hier algeheele vrijheid te laten, maar er zijn onderwijzers die zelf boeken schrijven waarvan zij het gebruik op school willen invoeren, ook al zijn het niet de beste boeken. Op dergelijke ongewenschte practijken moet de schoolopziener een toezicht behouden. Een college van beroep acht ook spreker hiervoor wenschelijk.

De Heer VAN DER MOLEN had gehoopt gepreciseerd te zullen zien, wat men onder de leuze „goedkeuring van het leerplan" verstaat en is hierin door hetgeen de Heer TYDEMAN zeide teleurgesteld. Spreker heeft in eersten termijn naar de leerplannen bij het openbaar onderwijs verwezen, omdat men de goedkeuring van het leerplan daar reeds heeft. En nu wijst de practijk uit, dat dit voorschrift in werkelijkheid niets beteekent. De door hem geciteerde leerplannen van de scholen te Rotterdam en Bleiswijk zijn geen uitzonderingsgevallen. Overal blijkt men zich tot algemeene termen te moeten bepalen, omdat men bij het détailleeren verschil van inzicht krijgt. In het buitenland (bijv. Zurich, Mannheim enz.) heeft men zeer tot in bijzonderheden uitgewerkte leerplannen en daar te lande is men er ook vrijwel zeker van, dat op een bepaald tijdstip de leerlingen van verschillende scholen ongeveer tot eenzelfde onderdeel van de leerstof zijn genaderd. Bij onze openbare scholen echter wil men zoodanige uniformiteit niet. In Rotterdam heeft bijv. ieder schoolhoofd naast het in vage termen gehouden algemeene leerplan een uitgewerkt werkplan, dat voor elke school de verdeeling der leerstof in onderdeelen aangeeft, doch geene goedkeuring der autoriteiten behoeft. En waar dit de toestand is bij het openbaar onderwijs, daar dient men ook voor het bijzonder onderwijs te volstaan met overlegging van het leerplan te vragen, maar bemoeie men zich niet met dat uitgewerkt werkplan. Uit dat leerplan toch kan genoegzaam blijken, hoe de gang en het voortschrijdende karakter eener bepaalde school is.

Wanneer het schooltoezicht recht van medespreken krijgt omtrent al de détails, ontstaan ongetwijfeld eindelooze moeilijkheden. Want al wil spreker het schooltoezicht niet beschuldigen plaagziek te zijn, schoolopzieners zijn wel dikwijls betweterig.

De bedoeling van spreker is dus geweest zich op de werkelijkheid, nl. den toestand bij het openbaar onderwijs te beroepen om aan te toonen, dat de oude leuze van goedkeuring van het leerplan niet meer is dan eene leuze. Wil men voor

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

beide takken van het onderwijs ten aanzien van het leerplan eenzelfde regeling voorschrijven, die meer dan thans waarborgt, dat men met eene degelijke onderwijsinrichting te doen heeft, dan zal spreker zich daar niet tegen verzetten. Dat zou dan in deze richting moeten geschieden, dat duidelijk werd aangegeven, welke essentieele punten het leerplan moet bevatten en in welke gevallen het schooltoezicht daaraan zijne goedkeuring mag onthouden.

De Heer De Savornin Lohman dringt er op aan, dat men vóór alles elkander duidelijk zal verstaan. Met het onderscheid, door den vorigen spreker gemaakt, gaat hij mede. Wat deze met het *werkplan* bedoelde, daarvan moeten de ambtenaren afblijven. Dat werkplan kan alleen vastgesteld worden door degenen, die de verantwoordelijkheid voor de school dragen, bij het bijzonder onderwijs dus de schoolbesturen. Eene uniformiteit voor alle scholen, als de Heer Van der Molen omtrent buitenlandsche scholen schilderde, zou spreker allerminst wenschen. De individualiteit van den onderwijzer gaat dan verloren. Dit geldt zoowel voor het openbaar als voor het bijzonder onderwijs.

Iets anders is het echter dat er contrôle moet zijn door middel van het *leerplan*, dat men met eene serieuze school te doen heeft. Wat men nu onder het leerplan verstaat, moge dan eenigszins vaag zijn, onbeteekenend is deze contrôle toch niet, want men kan aldus de te onderwijzen vakken, het aantal aan elk vak te besteden uren en de verdeeling van de leerstof over de verschillende klassen nagaan. Hiermede zal men zich moeten contenteeren, want de voorstanders van het bijzonder onderwijs kunnen nimmer gedoogen, dat men verder zou willen gaan. Dit neemt niet weg, dat de schoolopzieners ook omtrent dat meerdere, de détails dus, adviseerend kunnen optreden, maar dat moet dan vrijwillig gaan en dus buiten het goedkeuringsrecht van het schooltoezicht blijven. Wat het leerplan betreft, daaromtrent zou men desnoods kunnen bepalen, dat bij verschil van gevoelen beroep kan worden gedaan op een of ander buiten de schoolbesturen staand college. Spreker denkt hier aan een „Schoolboard", maar daarop kan men bij de regeling van het schooltoezicht nader terugkomen.

De Heer Van Wijnbergen motiveert nader, waarom spreker en zijne medestanders voor dien eisch van goedkeuring altijd zoo huiverig zijn. Het begrip „leerplan", dit blijkt ook uit deze discussie, is zeer vaag. De Heer Ter Laan

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

bijv. heeft zeer positief verklaard ook de boekenlijst daar onder te begrijpen. Tegen den eisch van goedkeuring voor de boeken zou spreker overwegend bezwaar hebben. Maar in ieder geval kan men eene zoo vaag omlijnde voorwaarde niet aanvaarden, want, al zou men zich in deze Commissie omtrent de bedoeling daarvan verstaan, in de practijk zullen ongetwijfeld niet-bedoelde plagerijen en bemoeizucht daarvan het gevolg zijn.

In de tweede plaats merkt spreker tegenover den Heer Tydeman op, dat de tegenstand tegenover deze vrijheidsbeperking bij de voorstanders van het bijzonder onderwijs toch wel verklaarbaar is. Het nut daarvan zou dan toch eerst overtuigend aangetoond moeten worden. Ook spreker hecht eraan, dat de bijzondere scholen een degelijk leerplan bezitten, maar hij herhaalt, dat allerminst gebleken is, dat het bijzonder onderwijs tot dusver beter zoude zijn ingericht, wanneer men den eisch van goedkeuring in plaats van die van overlegging van de leerplannen had gehad. Toestanden als in België en in Frankrijk wijzen erop, dat uit die vrijheidsbeperking voor het bijzonder onderwijs wel degelijk gevaar zou kunnen voortkomen. Spreker houdt vol, dat er inderdaad gevallen zijn aan te wijzen, dat schoolopzieners plaagziek te werk gingen. Wil men dat liever aan betweterij toeschrijven, dan is dat voor de schoolbesturen even onduldbaar.

Ook spreker meent daarom, dat men van het genus „leerplan" eene duidelijke omschrijving zal moeten geven. Tot détails in het „werkplan" strekke de contrôle zich niet uit en omtrent het duidelijk omlijnd leerplan kan men bepalen, dat het als goedgekeurd wordt beschouwd, wanneer daarover niet binnen bepaalden tijd het veto door de Overheid is uitgesproken, van welk veto dan een beroep mogelijk zou moeten zijn op eene hoogere autoriteit. Daarbij kan een algemeen college hetzij adviseerend aan den Minister, of zelf rechtsprekend optreden.

Ook de Heer Tydeman verduidelijkt nader zijne bedoeling. Wat hij wenscht goedgekeurd te zien is ook juist dat meer beperkte leerplan. Dat summiere plan is niet zonder waarde. Uit zijne ervaring weet hij voorbeelden, dat het bij verschillende bijzondere scholen met het leerplan niet in orde was. Ook dat leerplannen niet werden nageleefd. De lesrooster behoeft daarom ook goedkeuring van het schooltoezicht.

Hoe overigens dat summiere plan voor elke school wordt uitgewerkt en aangevuld, is eene andere zaak, waarmede ook

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

spreker zich niet bemoeien wil. De boekenlijst wil spreker wel als onderdeel van het leerplan voor de openbare scholen beschouwd zien, want hij acht het verkeerd, dat de schoolhoofden vrij zouden zijn om telkens weêr met nieuwe methoden en eigen boeken voor den dag te kunnen komen.

Voor het bijzonder onderwijs gevoelt spreker echter, dat men goedkeuring van de te gebruiken schoolboeken niet kan voorschrijven.

De Voorzitter constateert thans, dat men over en weêr, zonder prijsgeving van eigen standpunt, door de gevoerde debatten elkander omtrent dit punt beter is gaan begrijpen en dichter bij elkaar is gekomen. De Subcommissie zal thans dit punt kunnen uitwerken en daarbij tevens eene omschrijving trachten te vinden voor het summiere leerplan, zooals de verschillende sprekers dat bedoelen.

Punt 23, *d* en *e*.

De Voorzitter stelt thans de letters *d* en *e* van punt 23 aan de orde, n.l. leermiddelen en schoollokalen. Spreker merkt op, dat hierover reeds is gesproken ter gelegenheid van de bespreking der geldelijke voorziening. Thans is gezegd, dat men een bepaald bedrag per kind voor leermiddelen beschikbaar zou stellen. Nu rijst de vraag, hoe de contrôle zal zijn, dat die som daarvoor gebruikt is.

De Heer De Savornin Lohman is van oordeel, dat de Regeering door rekening en verantwoording te vorderen die contrôle moet uitoefenen.

De Heer Van Veen vraagt, of men hier ook zal spreken over de bestaande schoollokalen.

De Heer De Savornin Lohman herinnert er aan, dat de bestaande lokalen reeds nu onder toezicht staan door de Koninklijke besluiten van 25 Juni 1912, voor openbare scholen *Staatsblad* 192 en voor bijzondere scholen *Staatsblad* 193.

De Heer Van der Molen zegt, dat het onderscheid tusschen de eischen voor het bijzonder en voor het openbaar onderwijs ten aanzien van nieuw te bouwen scholen bij die besluiten zoo goed als niets is. Alleen art. 10 van het eerste besluit omtrent de ramen treft men niet aan in het tweede.

De Voorzitter constateert, dat men er zich dus mede kan

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

vereenigen, dat dezelfde eischen voor beide takken van onderwijs zullen worden gesteld, en dat er voor bestaande scholen eene overgangsbepaling zal worden gemaakt.

Spreker stelt dan aan de orde letter *f* van punt 23, en wel eerst: Punt 23, *f*

den leeftijd.

De Heer Roodhuyzen is van oordeel, dat hieromtrent te maken bepalingen ten nauwste samenhangen met de regeling van Hoofdstuk II „Bewaarschoolonderwijs".

De Heer Van der Molen herinnert aan de groote moeilijkheden, die dit punt tot nu toe over en weêr oplevert door de *concurrentie*; daarom zou hij willen bepaald zien, hetzij in de wet dan wel in eene gemeentelijke verordening, een leeftijd van toelating, die dezelfde zal zijn voor het openbaar en voor het bijzonder onderwijs.

De Heer Van Veen zou ook eerst willen afwachten, hoe men het bewaarschoolonderwijs zal regelen, maar kan zich voorloopig neêrleggen bij gelijkmaking van den leeftijd van toelating voor de lagere school.

De Heer De Savornin Lohman merkt op, dat er thans nog gemeenten zijn zonder bewaarschoolonderwijs, en dan moeten de ouders in de gelegenheid zijn om hunne kinderen beneden bijv. 6 jaar naar de lagere school te zenden.

De Heer Van der Molen zegt, dat er toch voor elke lagere school eene grens naar beneden is.

De Heer Tydeman zou eene laagste leeftijdsgrens willen vaststellen, en als er geen bewaarschool in die gemeente is, dan toch niet afwijken van het gewone type der lagere school; daardoor zal men een prikkel behouden om bewaarscholen op te richten.

De Voorzitter opent de gelegenheid tot bespreking van:

het geslacht, de sekse.

De Heer Roodhuyzen zegt, dat men hieromtrent geen quaestie heeft; het moet dus z. i. blijven zooals thans.

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

De Voorzitter stelt dan aan de orde:

de maatschappelijke positie of de gegoedheid van de ouders.

Spreker herinnert er aan, dat dit punt voor den Heer Ter Laan in het bijzonder eene groote quaestie is, en betreurt het, dat die spreker thans afwezig is.

De Heer Van der Molen vindt de tegenwoordige splitsing in de groote steden ook met betrekking tot het openbaar onderwijs niet zoo voortreffelijk, dat hij deze zou willen bevorderen, maar nu de zaak historisch vastligt, heeft spreker niet de vrijmoedigheid om alle scholen om te zetten in scholen, waar alle kinderen kunnen komen. Op een dorp levert dit doorgaans weinig moeilijkheden; alle kinderen gaan daar met elkander om, maar men kan op school, vooral in de eerste drie jaren zeer goed zien aan de kinderen, of zij al dan niet komen uit gezinnen waar gelegenheid is tot ontwikkeling. In groote steden, waar het verschil in milieu zooveel grooter is, zou men geen dienst doen aan het onderwijs door kinderen uit de volksbuurten bij kinderen van meer ontwikkelde ouders op dezelfde school te plaatsen.

De Heer De Savornin Lohman vraagt, of de quaestie niet hierop neêrkomt, dat men de bepaling van art. 59, betreffende de f 80, opheft? De tegenwoordige regeling deugt toch niet. In 1889 zei men, dat het voor die scholen met een hoog schoolgeld niet noodig was subsidie te geven, maar dit heeft vele scholen te gronde gericht, omdat de middelklasse, die nog juist dat hooge schoolgeld kan betalen, nu overging naar scholen, die zich door het subsidie beter konden inrichten dan vroeger. Spreker vindt het billijker om allen scholen, die voldoen aan de eischen der wet, het subsidie te geven; wie nog iets meer wil doen moet het zelf betalen. Maar als er dan in die scholen, die geen schoolgeld heffen, geen ruimte meer is, dan moeten de andere scholen, die wel schoolgeld heffen, en nog plaats over hebben, de kinderen, die elders geen plaats kunnen vinden, opnemen.

De Voorzitter herinnert er aan, dat in de vierde vergadering de mogelijkheid werd geopperd, dat men kon krijgen eene algemeene schoolbelasting. Toen werd de vraag gesteld, of de bijzondere school dan nog andere baten mocht hebben, hetgeen niet te beletten bleek. Daarnaast zou het echter

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

moeilijk zijn om eene retributie te heffen, welke kinderen, die deze niet kunnen betalen, zou beletten om die school te bezoeken. Men kan z. i. de scholen gradeeren naar de ontwikkeling der individuen, maar men mag geen kinderen uitsluiten wegens hunne mindere gegoedheid.

De Heer TYDEMAN vraagt, of het de bedoeling is, dat de bijzondere school leerlingen kan weigeren, ook als er nog plaats is? Hoe zal dat zijn op de openbare school? Zal er eene groepeering zijn naar den vermogenstoestand van de ouders? Wil men dat nivelleeren ook toepassen op de bijzondere school? Zoo ja, dan is de consequentie, dat de bijzondere school geen kind mag weigeren.

De Heer DE SAVORNIN LOHMAN is van meening, dat eerst moet worden uitgemaakt, wie het zal beslissen, naar welke school een kind zal worden gestuurd.

De Heer NOLENS zegt, dat als men alle standenscholen wil afschaffen, men moet komen tot de kosteloosheid van het onderwijs. Daarna valt dan te regelen, dat eene school in de eerste plaats toegankelijk moet zijn voor de kinderen, die in de buurt wonen.

De Heer DE BEAUFORT merkt op, dat elke school verplicht kan worden om kinderen kosteloos toe te laten, zonder dat het schoolgeld als regel wordt afgeschaft.

De VOORZITTER herinnert er aan, dat in de 4de vergadering de Heer KETELAAR een systeem van evenredig schoolgeld verdedigde. De Heer DE SAVORNIN LOHMAN wenschte toen echter eene schoolbelasting, ook te betalen door hen, die geene kinderen (meer) op school hebben. Dit denkbeeld vond veler sympathie, en bij die zienswijze is eene schoolgeldheffing van de baan.

De Heer DE SAVORNIN LOHMAN vindt, dat men toch eene keuze moet kunnen behouden tusschen scholen, waar men meer en waar men minder ontwikkeling ontvangt. Doch moeten de ouders alleen die keuze hebben?

De Heer TYDEMAN gevoelt het meest voor evenredige schoolgeldheffing. De ouders kiezen dan de school, en in overeenstemming met de bestaande begrippen kunnen zij dan hunne kinderen naar die school zenden, waar zij hen het

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

liefste willen hebben. Spreker wijst er op, dat Genève kinderen van ouders met ongeveer 2500 frans inkomen gaan naar uitmuntende openbare scholen, doch wie een grooter inkomen heeft stuurt zijne kinderen naar eene bijzondere school, die *geen* subsidie ontvangt.

Op eene vraag van den Heer NOLENS verduidelijkt de Heer TYDEMAN zijne meening, n.l. dat de progressie moet geheven worden naar gelang van de scholen, waar men f 1 of f 2 of f 3 in de week betaalt, doch niet naar gelang van de inkomsten van de ouders.

De Heer DE BEAUFORT heeft bij eene vroegere gelegenheid bezwaar gemaakt tegen het voorstel van den Heer KETELAAR, krachtens hetwelk ieder het recht zou hebben om zijne kinderen naar scholen te sturen, die voor het Gymnasium en de Hoogere Burger School voorbereiden. Kunnen ze daar niet mede, dan, zeide de Heer KETELAAR, zullen ze van zelf er wel afgaan. Dit acht spreker echter noodlottig voor die kinderen.

De Heer VAN DER MOLEN is van oordeel, dat wat de Heer TER LAAN wenscht, op dit oogenblik nog niet te bereiken is. Daarom moet z. i. de oplossing gevonden worden door retributie. Eene schoolbelasting, los van het gebruik van de school, zou niet zoo verstandig zijn; het is beter, dat men ook in de toekomst zal blijven betalen voor hetgeen men gebruikt, en er kan verschil gemaakt worden, zoowel naar de draagkracht als naar de soort van de school, mits met vrijstelling voor onvermogende kinderen. De aanleg van een kind kan alleen blijken, als het eenigen tijd op die school is.

De VOORZITTER acht het beter niet te diep in vroegere discussies te treden.

De Heer NOLENS zou de algemeene volksschool, die voor 95 pct. der kinderen moet dienen, zooveel mogelijk voor ieder gelijkelijk toegankelijk wenschen.

De Heer ROODHUYZEN kan zich wel aansluiten bij de beschouwingen van den Heer TYDEMAN, ook omdat anders het vakonderwijs, dat men hier te lande nog steeds te laag aanslaat, er door in het gedrang zou komen.

Wat betreft den aanleg, dien kan men toch niet constateeren bij een kind van 6 jaar; zelfs in oudere kinderen kan men zich nog dikwijls vergissen. Veel genoegen heeft spreker

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

nooit beleefd van die kinderen, die wegens hun aanleg kosteloos op de Hoogere Burger School te Enkhuizen werden toegelaten; Nederland heeft daar niet bij gewonnen; het waren meestal de zoete jongens van de lagere school, waar de onderwijzer geen last van had. Maar de eenige, die wegens gebrek aan aanleg op de Hoogere Burgerschool te Enkhuizen niet kosteloos kon worden toegelaten, is thans hoogleeraar!

De Heer Ter Laan komt ter vergadering.

De Heer Roodhuyzen, vervolgend, zegt de nivelleering niet aan de Natie te willen opdringen; door proportioneel schoolgeldheffing met toelating van onvermogenden gaat men zoo ver als men kan gaan. Voor nog meer is de tijd nog niet rijp.

De Heer De Savornin Lohman meent, dat er vroeger besloten is, dat het onderwijs kosteloos zou zijn en dat er eene algemeene schoolbelasting zou worden ingevoerd.

De Voorzitter leest de door hem in de vierde vergadering dienaangaande uit de debatten getrokken conclusie voor. Men is toen omtrent sommige punten tot overeenstemming gekomen, maar de quaestie, of men eene schoolgeldheffing dan wel kosteloos onderwijs met daarnaast eene schoolbelasting zal voorstellen, is onbeslist gebleven en ter verdere overweging aan de Subcommissie overgelaten.

De Heer Ter Laan wil gaarne zijne denkbeelden omtrent de quaestie der standenscholen in het kort nog eens ontvouwen. Men dient uit te gaan van de grondstelling, dat er volmaakte gelijkheid zal zijn en dat dus de scholen gelijkelijk moeten openstaan voor alle kinderen onafhankelijk van de meerdere of mindere gegoedheid hunner ouders. Dat kan alleen bereikt worden door afschaffing van het schoolgeld en invoering van eene schoolbelasting. Het is niet waar, wat men daartegen aanvoert, dat dan n.l. de scholen te zeer geuniformiseerd zouden worden. Vanzelf ontstaat specialiseering tusschen de algemeene volksschool en de school, die voor verdergaand onderwijs bedoelt voor te bereiden. De fout van ons tegenwoordig stelsel is echter, dat in het algemeen de lagere scholen ingericht worden naar de behoeften van de 5 pct. of 6 pct. harer bevolking, die later verdergaand onderwijs zullen moeten ontvangen. In plaats daarvan moet men als algemeene volksschool krijgen de school die in afgerond onderwijs voor het maatschappelijk leven voorbereidt

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

en daarnaast enkele scholen, die voor de verdergaanden bestemd zijn.

Ook voor de bijzondere scholen moet alle schoolgeldheffing afgeschaft worden. Immers houdt men de mogelijkheid *open, dat bijzondere scholen, die de 100 pct. van de normale* kosten uit de overheidskassen zullen ontvangen, daarenboven uit particuliere middelen inkomsten zullen kunnen trekken om de inrichting van het onderwijs boven het normale peil op te voeren, dan is gelijkheid tusschen openbaar en bijzonder onderwijs a priori uitgesloten en moet de moeite, gedaan om tot verzoening te komen, als verloren worden beschouwd. *Ongetwijfeld is het toe te juichen, zoo de ouders* of particulieren in het algemeen vrijwillig voor verbetering van het onderwijs wat willen bijdragen, maar dan moet dat in iedere gemeente gelijkelijk aan beide takken van het onderwijs ten goede komen. Giften en bijdragen uitsluitend voor de bijzondere school toe te laten, wanneer die geheel uit de openbare kassen bekostigd worden, kan in deze verzoeningscommissie onmogelijk aanvaard worden.

De Voorzitter merkt op, dat er wel stemmen zijn opgegaan voor invoering van een progressief schoolgeld, maar dat onderscheidene leden met het oog op den historisch geworden toestand niet zouden willen overgaan tot eene volslagen gelijkheid van alle scholen. Met het oog op de bestaande toestanden wenscht men een onderscheid te behouden tusschen scholen met hooger en met lager schoolgeld.

De Heer Ter Laan is tegenstander van dat onderscheid in scholen, maar wil zich daarbij ter wille van de pacificatie desnoods neerleggen. Maar in ieder geval moet hij zich blijven verzetten tegen de mogelijkheid dat bijzondere scholen, wanneer zij de normale kosten ten volle van de Overheid vergoed krijgen, nog van particulieren bijdragen zouden ontvangen. Als de schoolgeldheffing blijft bestaan, dan moet dat toch gebeuren naar evenredigheid van ieders inkomen, en weer volmaakt gelijk, of het voor eene openbare dan wel voor eene bijzondere school is. En alle scholen moeten voor ieder kind, dat ervoor geschikt is, openstaan.

De Voorzitter neemt er nota van, dat de Heer Ter Laan dus met ongelijkheid in schoolgeld tusschen verschillende scholen desnoods vrede kan hebben, mits er op alle scholen progressieve heffing zij en de bijzondere scholen niet extrabijdragen van particulieren mogen genieten.

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

De Heer De Savornin Lohman meent, dat er verwarring in het debat heerscht, omdat sommigen, zooals de Heer Tydeman, uitgaan van het standpunt, dat men schoolgeldheffing ook in de toekomst moet behouden, terwijl anderen, zooals de Heer Ter Laan en spreker zelf zich op het standpunt der kostelooze school met eene algemeene schoolbelasting stellen. De Heer Tydeman beriep zich op Genève, maar is het nu billijk, dat degenen, wier inkomen even boven die grens van bijv. 2500 francs gaat, in de algemeene belasting zouden moeten meebetalen en bovendien hunne eigen bijzondere school geheel zouden moeten bekostigen? Ook is het hem nog niet duidelijk, hoe men, de scholen kosteloos makend, de kinderen zoodanig over de verschillende scholen zal kunnen verdeelen, dat de kinderen uit gelijk milieu bij elkander egplaatst zullen zijn.

De Voorzitter wil slechts in het licht stellen, dat men het stelsel van eene algemeene schoolbelasting verkiezend en daarnaast tòch vasthoudend aan den wensch om de kinderen uit gelijke maatschappelijke kringen zooveel mogelijk samen te brengen, tot een veel geprononceerder stelsel van standenscholen zal komen dan in ons tegenwoordig onderwijsstelsel.

Overigens stelt hij voor de verdere uitwerking van dit punt over te laten aan de Subcommissie.

Aldus wordt besloten.

Ten aanzien van vraag 24 geeft de Heer Tydeman als zijne meening te kennen, dat de tegenwoordige inrichting van het schooltoezicht te gecompliceerd is. De indeeling in drie soorten is principieel verkeerd gebleken. Daarnaast heeft men het schooltoezicht bedorven, door in de laatste jaren bij voorkeur deskundigen, d. w. z. onderwijsmannen tot arrondissements-schoolopzieners te benoemen. Eindelijk is het eene fout, dat tengevolge van de Leerplichtwet de tijd der arrondissements-schoolopzieners in hoofdzaak door administratief werk wordt in beslag genomen. Men zal daarom goed doen terug te komen tot ééne soort schoolopzieners, die dan ook eene behoorlijke bezoldiging zullen moeten genieten en ieder een betrekkelijk klein district voor hunne rekening moeten hebben. Boven die schoolopzieners moeten de 3 inspecteurs blijven, die gezamenlijk als raad van advies voor de Regeering kunnen dienst doen. Punt 24.

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

De Heer De Savornin Lohman vindt aanleiding in de plaats waar het schooltoezicht in den leidraad ter sprake is gebracht, tot het stellen van de vraag, of men een afzonderlijk toezicht bedoelt in te stellen voor de bijzondere scholen.

De Voorzitter constateert, dat men algemeen van zulk een afzonderlijk toezicht niet wil weten. Hetzelfde toezicht moet zoowel het openbaar als het bijzonder onderwijs evenals tot dusver geschiedde inspecteeren.

De Heer Ter Laan erkent, dat er terecht over het tegenwoordig schooltoezicht wordt geklaagd. Dit ligt echter niet alleen aan de personen, maar voornamelijk aan het systeem. In beginsel is het natuurlijk toe te juichen, dat men de inspectie aan vakmannen opdraagt. In geen enkelen tak van dienst laat men bij voorkeur het toezicht over aan niet-deskundigen.

Het tegenwoordig toezicht dagteekent van de Schoolwet van 1806 en gedurende het tijdvak tot 1857 hebben de toenmalige schoolopzieners, waarvoor men personen buiten de onderwijzerskringen nam (predikanten, enz.) als schoolverbeteraars uitnemend werk verricht. In 1857 echter en zeker in 1878 had men daarin verandering moeten brengen, omdat toen de aard van het werk der schoolopzieners veranderde. Bovendien is sedert 1878 de bevolking van Nederland van nog niet 4 tot ruim 6 millioen zielen gestegen. Het aantal schoolopzieners is volstrekt niet in gelijke mate toegenomen. Wat de toekomst betreft kan spreker zich in hoofdzaak bij de denkbeelden van den Heer Tydeman aansluiten. Men make dus ééne soort schoolopzieners, elk met een klein district. Voorts wijzige men de Leerplichtwet in die richting, dat al het daaruit voortvloeiend administratief werk worde overgebracht op de commissiën van schoolverzuim en de schoolhoofden. Eindelijk breide men het aantal inspecteurs, dat in 1878 van 11 op 3 daalde, weer uit tot bijv. een zestal.

Omtrent de rechten, die het schooltoezicht zal hebben ten opzichte van het bijzonder onderwijs behoeft thans niet nog afzonderlijk gedebatteerd te worden. In het algemeen moet het schooltoezicht op behoorlijke naleving van de wet toezien en zal het dus voor beide soorten van scholen gelijk werken.

Ook de Heer Van der Molen komt op tegen de bewering van den Heer Tydeman, als zou het benoemen van onderwijsmannen tot arrondissements-schoolopzieners aan het school-

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

toezicht schade hebben gedaan. Van die mannen met gezond verstand, maar niet uit het onderwijs voortgekomen, is sedert de wet van 1878 veel minder dan vroeger invloed tot verbetering van onderwijstoestanden uitgegaan. Wanneer een arrondissements-schoolopziener thans niet door zijne geestelijke meerderheid invloed uitoefent, dan heeft hij niets in te brengen, want de macht, hem door de wet geschonken, is vrijwel nihil. In de onderwijskringen wenscht men dan ook algemeen de benoeming van deskundigen.

De Voorzitter is van oordeel, dat er ook na 1878 door die zoogenaamd ondeskundige schoolopzieners veel nut is gesticht. Wij hebben thans echter niet met de benoemingen uit het verleden te doen, maar met de inrichting van het schooltoezicht in de toekomst. Dienaangaande wenscht hij te vragen, of niemand voor de instelling van een oppersten schoolraad gevoelt.

De Heer De Savornin Lohman wilde daarvoor juist pleiten en dat wel voor een algemeen college, dat voor geheel het onderwijs als adviseerend college kan dienst doen. Eene der onderafdeelingen kon dan de zaken van het lager onderwijs behartigen. Voorts meent spreker, dat, wanneer men meer districts-schoolopzieners gaat creëeren, zooals de Heeren Tydeman en Ter Laan zouden wenschen, dwang zou moeten bestaan tot geregelde, bijv. maandelijksche samenkomsten, omdat ieder schoolopziener anders eene geïsoleerde positie zou innemen. Eindelijk vreest spreker, dat men het administratief werk van de schouders der schoolopzieners afnemend, tot vermeerdering van het getal ambtenaren zal moeten komen, want dat administratief werk moet nu eenmaal gedaan worden. Dat zou spreker verkeerd achten.

De Heer De Beaufort noemt eveneens het denkbeeld, dat men in 1878 heeft gehad om een derden schakel in het schooltoezicht te voegen, een mislukking. En tegenwoordig heeft men zelfs nog eene vierde categorie van ambtenaren, met schooltoezicht belast, omdat in verschillende der grootere gemeenten ook nog gemeentelijke inspecteurs zijn aangesteld geworden. Men late voor de toekomst hiervan een schakel uitvallen en behoude dus alleen inspecteurs en schoolopzieners. Met het oog op het verschil in bevolking der onderscheidene provinciën zou men het ambtsgebied dier inspecteurs dan niet weêr provinciaal moeten maken. Eindelijk zou het denkbeeld overwogen kunnen worden om aan het

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

Departement een hoofdinspecteur ter onmiddellijke voorlichting van den Minister te plaatsen.

Wat de *rechten* van het schooltoezicht betreft, wenscht spreker intusschen nog eene andere vraag te stellen. Moet niet, wanneer de positie van het bijzonder onderwijs wat de bekostiging betreft nu zoo geheel aan die van het openbaar gelijk zal worden, aan het schooltoezicht meer dan tot dusver invloed op de benoeming der onderwijzers aan de bijzondere scholen worden toegekend? De macht der arrondissementsschoolopzieners bij de benoeming van onderwijzers aan openbare scholen is weliswaar op dit oogenblik ook niet groot, omdat van het „overleg" met B. en W., bedoeld in art. 29, achtste lid, der wet dikwijls niet veel terecht komt. Die invloed zou dan ook, naar sprekers meening, versterkt moeten worden. Maar in ieder geval kan het schooltoezicht langs dezen weg er toe medewerken, dat goede hulponderwijzers worden aangesteld. Voor het bijzonder onderwijs zou men op de benoemingen voor de toekomst, voor zoover dat mogelijk is, gelijke rechten aan het toezicht moeten toekennen als het op de openbare heeft.

De Heer De Savornin Lohman vindt het voortreffelijk, dat het schooltoezicht ook bij de benoemingen van onderwijzers aan bijzondere scholen invloed erlange, mits het blijft bij advies geven. Goed- en afkeuring van advies is niet te accepteeren. De schoolbesturen zouden dit nimmer kunnen gedoogen, maar het zou bovendien voor de Overheid tot allerlei onaangenaamheden leiden. Trouwens, dit is ook niet noodig, want het is een levensbelang voor de bijzondere scholen te zorgen, dat haar personeel zoo goed mogelijk zij.

De Heer De Beaufort repliceert, dat hij het zich als een recht van veto denkt. Dit acht hij toch wel zeer noodig. Men spreke niet steeds van *het* bijzonder onderwijs, alsof alle scholen gelijkwaardig waren. Vooral onder de Protestantsche scholen treft men er vele aan, uitgaande van zeer kleine vereenigingen. Op de benoemingen van de besturen van dergelijke vereenigingen is Overheidstoezicht inderdaad noodig.

De Heer Roodhuyzen stelt zich de vraag, of eene gemeentelijke inspectie, welke thans hier en daar feitelijk in strijd met de wet werd ingesteld, bestendigd mag worden. Dit gemeentelijk toezicht zal nog meer bezwaren opleveren, wanneer er in de toekomst inderdaad geheele vrijstelling van bijzonder onderwijs zou komen en feitelijk alles uit de Overheidskas zou worden betaald.

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Grondwetscommissies 1883-1983
1913 Commissie-Bos, notulen, plenair, 1914-06-17

De Heer Ter Laan bepleit ook, dat het schooltoezicht ten opzichte van beide takken van het onderwijs gelijkgerechtigd zal worden gemaakt. Voorzoover dit althans mogelijk is. Hij ziet in, dat men voor de benoemingen aan bijzondere scholen wellicht met een advies van het schooltoezicht zal moeten volstaan. Dit is dan echter ook wel zeer noodig te achten.

De Voorzitter stelt thans voor de regeling van het schooltoezicht met de vraag, of voortaan een gemeentelijk toezicht verboden moet worden, en met de omschrijving van de rechten ten opzichte van openbare en bijzondere scholen aan de Subcommissie ter uitwerking over te laten.

Aldus wordt besloten.

De Heer Roodhuyzen brengt nog ter sprake de vraag, of het niet aanbeveling verdient van de Commissie een officieel communiqué aan de Pers te doen uitgaan omtrent den stand der werkzaamheden en zulks zoodra de Commissie de algemeene besprekingen omtrent het Lager Onderwijs zal hebben beëindigd.

De Voorzitter stemt met dit denkbeeld in. Vooraf zal men zich echter moeten overtuigen, dat de Minister daartegen geen bezwaar heeft.

Voorts doet de Voorzitter nogmaals voorlezing van zijn voorstel betreffende het instellen van Subcommissiën. In de volgende vergadering zal dienaangaande definitief kunnen worden beslist, en zullen de voorzitters dier Subcommissiën worden aangewezen. Alsnog zal dan overwogen kunnen worden, of men eene afzonderlijke wet wil maken op de geldelijke voorziening dan wel of men de bepalingen dienaangaande in de onderwijswetten wil opnemen.

Vervolgens sluit de Voorzitter de vergadering.

Goedgekeurd in de vergadering van 18 November 1914.

De Voorzitter,

D. BOS.

Notulen der Staatscommissie voor het onderwijs ('s-Gravenhage 1920)